

2021-08-24

Implementering av YAM – Youth Aware of Mental health i Landskrona stad

Uppföljningsresultat elever åk 9
Läsåret 2020/2021

PART – Preventivt arbete tillsammans

Inom PART arbetar Landskrona, Helsingborg och Region Skåne, tillsammans med andra samhällsaktörer och civilsamhällets ideella krafter, med innovation i välfärdsbygget. Målet för samarbetet är att hitta nya lösningar på gemensamma samhällsutmaningar kopplat till barn och unga samt deras föräldrar.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning.....	2
Upplägg.....	3
Genomförande och svarsfrekvens	3
Resultat.....	4
Kunskap	4
Upplevd nytta.....	7
Övriga synpunkter	8
Uppföljningsresultat läsåret 2019/2020	9
Bilaga: Webbenkät till elever	10

Sammanfattning

Under läsåret 2020/2021 följdes YAM upp med eleverna i åk 9 på fyra av Landskronas högstadieskolor: två skolor i stan och två i tätorterna utanför. Syftet med uppföljningen var att se om YAM gav effekt över tid.

Stadsskolorna följdes upp 6 månader efter att eleverna deltagit i YAM. Uppföljningen visade att sammantaget angav 60-70% av dessa skolors elever att de instämmer med alla de påståenden om kunskap kring olika aspekter av psykisk hälsa som uppföljningen bad dem ta ställning till. Skillnaderna mellan hur killar och tjejer svarade var relativt liten. Drygt 25% av stadsskolornas elever svarade ja på frågan om de hamnat i situationer där de haft nytta av YAM. Av dessa var nästan alla tjejer. Nyttan beskrevs som kunskapen om hur de kunde hantera olika situationer och hur de kunde hjälpa andra som behövde stöd. Övriga elever angav att kunskapen från YAM inte hade behövt användas, att det inte funnits några situationer där det varit aktuellt att använda den och att det inte var kunskaper från YAM utan tidigare förvärvade kunskaper som använts när behov uppstod. Dessa uppföljningsresultat kan sättas i relation till den YAM-uppföljning som gjordes när eleverna deltog i YAM i åk 8. Då upplevde en majoritet av dessa elever, både bland killarna och tjejerna, att YAM inneburit en kunskapsökning och de gav uttryck för att de trodde att de skulle komma att ha nytta av lärandet från YAM.

Tätortsskolorna följdes upp 1,5 år efter att eleverna deltagit i YAM. Uppföljningen visade att sammantaget angav 55-65% av dessa skolors elever att de instämmer med alla de påståenden om kunskap kring olika aspekter av psykisk hälsa som uppföljningen bad dem ta ställning till. 7% av tätortsskolornas elever (4 personer) svarade ja på frågan om de hamnat i situationer där de haft nytta av YAM. Av dessa var tre tjejer och en kille. Nyttan beskrevs som kunskapen om hur de kunnat hjälpa andra som inte mår bra. Övriga elever som kommenterade frågan angav att YAM inte gett dem något och att de inte mindes om de haft nytta av YAM eftersom det gått så lång tid sedan de deltog. Dessa uppföljningsresultat kan sättas i relation till den YAM-uppföljning som gjordes när eleverna deltog i YAM i åk 8. Då upplevde en majoritet av dessa elever att YAM inte inneburit en kunskapsökning och trodde inte att de skulle komma att ha nytta av lärandet från YAM. Majoriteten av både tjejerna och killarna var av den åsikten, med undantag för frågan om YAM inneburit en kunskapsökning gällande att hjälpa kompisar som har det jobbigt. Här svarade en liten majoritet av tätortsskolornas killar att de ansåg att deras lärande ökat.

Under läsåret 2019/2020 ansåg en stor majoritet av eleverna på alla fyra skolor att det var bra eller mycket bra att YAM erbjöds på skolan. I den uppföljning som nu gjorts när eleverna går i åk 9 så framkom det från både stadsskolor och tätortsskolor att det var bra att YAM genomfördes och att de välkomnar mer samtal om psykisk hälsa och de frågor YAM berör.

Inledning

Sedan hösten 2018 pågår ett arbete med att implementera den förebyggande och hälsofrämjande utbildningen YAM – Youth Aware of Mental health som en del i åk 8 på samtliga kommunala högstadieskolor i Landskrona. I samband med att läsåret 2019/2020 avslutades hade YAM genomförts en gång på varje berörd skola. Uppföljningarna, som gjordes i direkt anslutning till att YAM avslutades på skolorna, visade sammantaget att totalt sett ansåg en majoritet av alla elever både att YAM inneburit en kunskapsökning och att de tror att de kommer att ha nytta av det de lärde sig i YAM¹. I samband med att läsåret 2020/2021 startade fick PART i uppdrag att följa upp YAM med eleverna i åk 9 i syfte att se om YAM ger effekt på längre sikt. I den här rapporten sammanfattas resultaten från den uppföljningen. Rapporten innehåller också en kort sammanfattning av vad som framkom i uppföljningarna läsåret innan, när dessa elever gick i åk 8 och precis hade deltagit i YAM.

¹ Läs mer om dessa uppföljningsresultat i rapporten *"Implementering av YAM – Youth Aware of Mental health i Landskrona stad. Elevernas åsikter och röster från genomförandet av YAM på samtliga fem högstadieskolor"* (PART, 2020). Rapporten finns på www.partinfo.se under fliken "Rapporter".

Upplägg

Uppföljningen med eleverna i åk 9 har gjorts på fyra skolor² under läsåret 2020/2021: de två stadsskolorna och två av skolorna i tätorterna utanför stan. Uppföljningarna gjordes i samband med att YAM genomfördes i åk 8 på de respektive skolorna. Detta för att dra nytta av påminnelsen om YAM som niorna får genom att YAM-affischer är uppsatta på skolan under dessa veckor.

Eleverna på stadsskolorna följdes upp terminen efter att de haft YAM (ca 6 månader efteråt)³ och tätortseleverna följdes upp tre terminer efter att de haft YAM⁴ (ca 1,5 år efteråt). Detta på grund av att ordningsföljden på skolornas genomförande av YAM förändrades mellan de båda läsåren. Med anledning av den stora tidsskillnaden mellan uppföljningarna så redovisas resultaten från stadsskolorna och tätortsskolorna separat i denna rapport. Det ger också en indikation på effekten av YAM fördelat på två olika tidsperioder.

Genomförande och svarsfrekvens

Uppföljningen har genomförts i form av en webbenkät med fem frågor som skickats till eleverna. Frågorna innehåller olika svarsalternativ som eleverna får välja mellan samt möjlighet att kommentera de svar som getts. Uppföljningsfrågorna har formulerats utifrån de YAM-mål som följs upp i åk 8, dvs. om eleverna upplever att de fått ökad kunskap om psykisk hälsa, om vad man själv kan göra för att må bättre och om hur man kan stötta kompisar som mår dåligt⁵. Uppföljningen innehåller även en fråga för att belysa elevernas upplevelse av om de haft nytta av YAM. I bilagan återfinns frågorna i webbenkäten.

På de två stadsskolorna har sammanlagt 98 elever, 78% av eleverna i åk 9, besvarat uppföljningsenkäten⁶. Av dem identifierar sig 62 som tjejer (63%), 34 som killar (35%) och två som annat (2%).

På de två tätortsskolorna har sammanlagt 56 elever, 60% av eleverna i åk 9, besvarat uppföljningsenkäten⁷. Av dem identifierar sig 25 som tjejer (45%), 28 som killar (50%) och 3 som annat (5%).

² En skola erbjöds inte YAM under läsåret 2019/2020 pga. brist på utbildade YAM-instruktörer. Denna skola var dock pilotskola för YAM under vt. 2019. Eleverna i åk 9 på denna skola kunde därför inte följas upp eftersom de redan avslutat grundskolan.

³ På dessa båda skolor genomfördes YAM i åk 8 under vt 2020 och uppföljningen av eleverna i åk 9 gjorde under ht 2020.

⁴ På dessa båda skolor genomfördes YAM i åk 8 under ht 2019 och uppföljningen med eleverna i åk 9 gjordes under vt 2021.

⁵ Det resonemang som fördes i YAM:s styrgrupp kring utformandet av frågorna var att det viktiga är få en bild av elevernas kunskapsnivå. Om dessa kunskaper förvärvats genom YAM eller i andra sammanhang framkommer inte i uppföljningen. Detta på samma sätt som det inte framkommer i andra kunskapsbedömningar i skolan om elevernas kunskaper kommer från klassrummet eller från annat håll.

⁶ På den ena skolan var svarsfrekvensen 56% och på den andra var den 100%.

⁷ På den ena skola var svarsfrekvensen 55% och på den andra var den 66%.

Resultat

Kunskap

Stadsskolor

Ca 70% av eleverna anger att följande påståenden, som enkäten ber dem ta ställning till, stämmer in på dem:

- Jag vet vad jag ska göra för att må bättre om jag börjar må psykiskt dåligt
- Jag vet var jag kan vända mig för att få hjälp om jag börjar må dåligt
- Jag vet hur jag kan stötta någon i min närhet som mår psykiskt dåligt

Ca 65% instämmer med påståendena:

- Jag känner igen tecken på om någon i min närhet mår psykiskt dåligt
- Jag vet vilka rutiner och aktiviteter jag behöver för att må bra

Ca 60% av eleverna anger att de känner igen tecken på om de själva börjar må psykiskt dåligt.

När uppföljningssvaren delas upp utifrån kön framkommer att det inte finns några skillnader mellan killar och tjejer när det gäller att känna igen tecken på om man börjar må psykiskt dåligt, veta var man kan vända sig för att få hjälp samt känna igen tecken på om någon i ens närhet mår psykiskt dåligt.

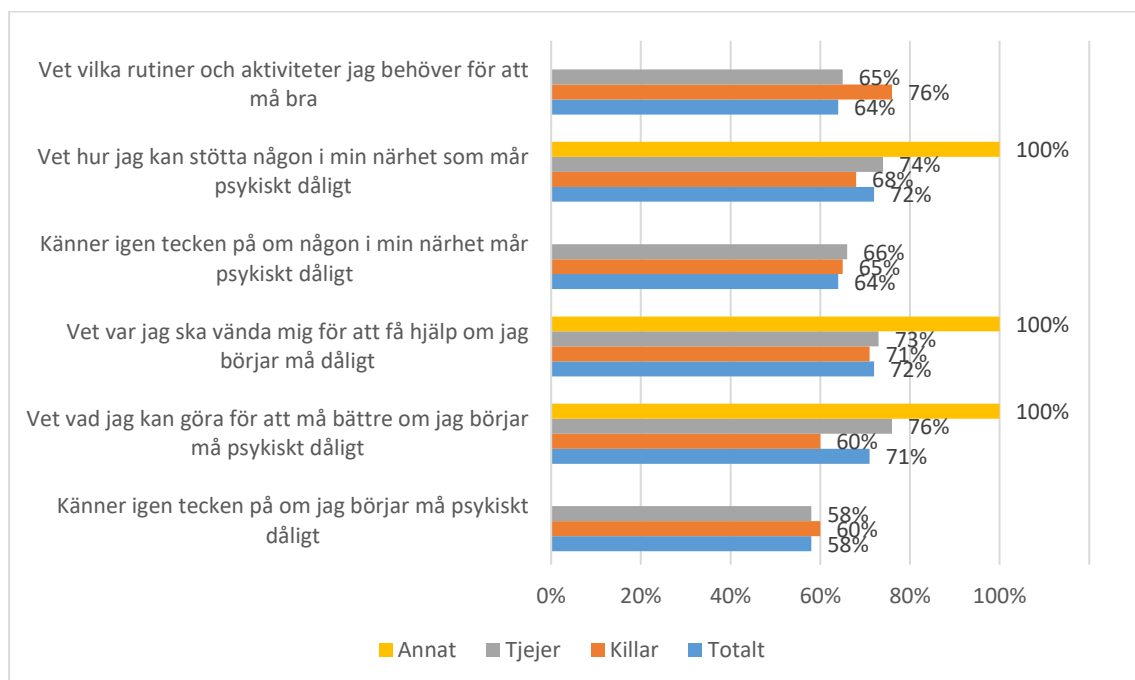
10% fler killar än tjejer anger att de vet vilka rutiner och aktiviteter de behöver för att må bra.

5-15% fler tjejer än killar anger att de vet vad man kan göra själv för att må bättre om de börjar må psykiskt dåligt och att de vet hur de kan stötta någon i sin närhet som mår psykiskt dåligt.

Båda de elever som identifierade sig som annat angav att de:

- Vet vad de behöver göra för att må bättre om de börjar må psykiskt dåligt
- Vet var de kan vända sig för att få hjälp om de börjar må dåligt
- Vet hur de kan stötta någon i sin närhet som mår psykiskt dåligt

I diagrammet nedan visas elevsvaren fördelade på totalt antal elever, killar, tjejer och annat.

I elevernas kommentarer till ovanstående fråga lyfte flera fram hur de förhåller sig till påståendena de svarat på. Här framkom bl.a. vem man vänt sig till när man inte mår bra, hur någon med dåligt mående i ens närhet hanterats och vad man ser att man själv behöver⁸.

"Ibland kan det vara svårt att veta hur man kan hjälpa en kompis som mår dåligt. Jag brukar bara försöka prata med han/henne och visa att jag finns där om det är något. Men tycker ändå det känns svårt."

"Jag vet att jag måste vara aktiv, dvs träna min sport om jag börjar känna mig deppig."

"har själv haft folk i min närhet som haft de tufft och som behövt hjälp, så har lärt mig där ifrån. Har själv också känt av då och då att jag mått psykiskt dåligt men då vänt mig till mina föräldrar"

Tätortsskolor

Nästan 65% av eleverna anger att följande påståenden, som enkäten ber dem ta ställning till, stämmer in på dem:

- Jag känner igen tecken på om jag börjar må psykiskt dåligt.
- Jag vet var jag kan vända mig för att få hjälp om jag börjar må dåligt

Ca 55 % instämmer med påståendena:

- Jag vet vad jag ska göra för att må bättre om jag börjar må psykiskt dåligt
- Jag känner igen tecken på om någon i min närhet mår psykiskt dåligt

⁸ Kommentarererna kom främst från en av skolorna.

- Jag vet hur jag kan stötta någon i min närhet som mår psykiskt dåligt
- Jag vet vilka rutiner och aktiviteter jag behöver för att må bra

När uppföljningssvaren delas upp utifrån kön framkommer att det bara finns några få procents skillnad mellan killar och tjejer när det gäller att:

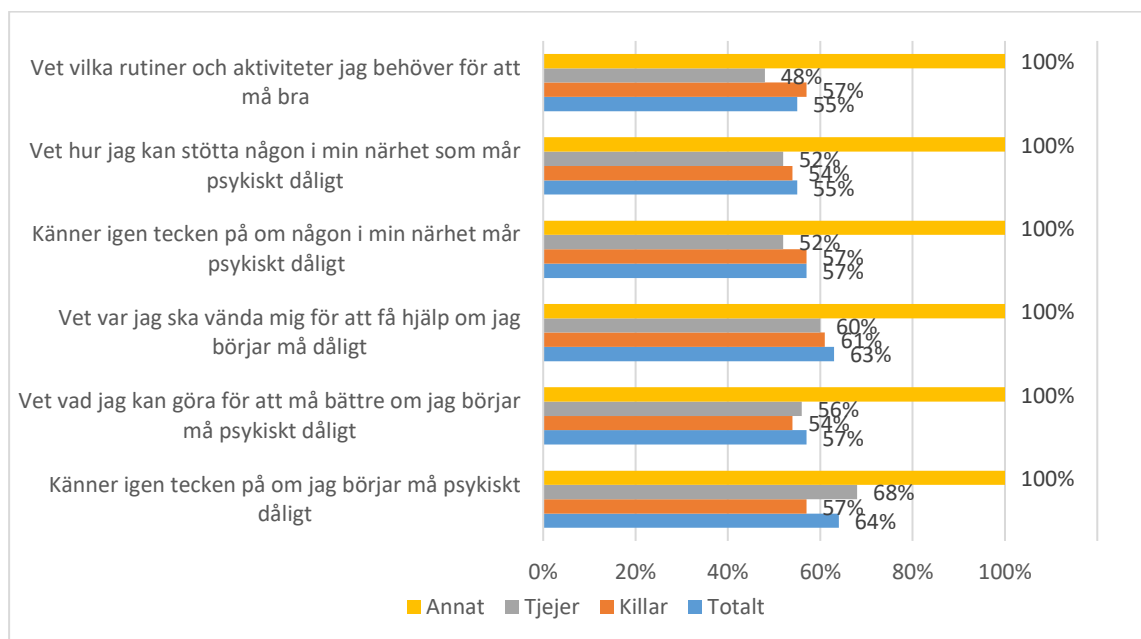
- Veta hur man kan stötta någon i sin närhet som mår psykiskt dåligt
- Veta vart man kan vända sig för att få hjälp om man börjar må psykiskt dåligt
- Veta vad man kan göra för att må bättre om man börjar må psykiskt dåligt

5-10% fler killar än tjejer anger att de känner igen tecken på om någon i deras närhet mår psykiskt dåligt och vet vilka rutiner och aktiviteter de behöver för att må bra.

10% fler tjejer än killar känner igen tecken på om de själva börjar må psykiskt dåligt.

De tre eleverna som identifierade sig som annat angav att de instämde med samtliga ovanstående påståenden.

I diagrammet nedan visas elevsvaren fördelade på totalt antal elever, killar, tjejer och annat.

Få elever (från båda skolor) valde att kommentera ovanstående fråga. Av dem som gjorde det skrev en kille att detta är något han alltid vetat och en tjej skrev att det inte var mycket av ovanstående som stämde på henne. Ytterligare en elev skrev: "skolan tar livet av en".

Upplevd nytta

Stadsskolor

Drygt 25% av eleverna (26 personer) svarade ja på frågan om de hamnat i situationer där de haft nytta av YAM. Av dessa var 90% tjejer. I kommentarerna från de som svarat ja framkom att det var kunskapen från YAM de haft nytta av i situationen de varit i. Både kunskapen om hur man själv kan hantera olika situationer och om hur man kan hjälpa andra. Det lyftes också fram att lärandet de fått med sig från YAM var viktigt, gav nya idéer och att det innebar en känsla av trygghet att ha haft YAM. Detta var eleverna på de båda skolorna i stort sett samstämmiga i.

"Jag har lärt mig att inte bli arg för snabbt och ifall jag skulle skulle jag vänta och räkna till tio 10"

"Jag har nytta av YAM när jag är stressad och mår inte bra"

I de övriga kommentarerna, från alla som svarat på frågan, lyfte elever på båda skolorna fram att kunskapen från YAM inte hade behövt användas och att det inte funnits några situationer där det varit aktuellt. På den ena skolan kommenterade dock också flera elever att även om de ännu inte hamnat i en sådan situation så tror de att kunskapen de fick med sig kan komma till nytta i framtiden. Några elever kommenterade också att de redan innan YAM hade de kunskaperna som lärdes ut och att det var dessa, tidigare, kunskaper som använts när behov uppstod.

"Jag har aldrig fått hjälp av något sak eller övning ifrån yam eller har behövt använda dem"

"Det har inte varit något som jag verkligen behövt Yam men i framtiden kan det vara en stor nytta av få deras hjälp."

"Jag har hamnat i liknande situationer men visste redan det mesta jag fick lära mig så jag löser saker ofta på egen hand."

Tätortsskolor

7% av eleverna (4 personer) svarade ja på frågan om de hamnat i situationer där de haft nytta av YAM. Av dessa var tre tjejer och en kille⁹. I kommentarerna från de som svarat ja framkom att nyttan varit att kunna hjälpa människor som inte mått bra. En elev skrev att hon inte mindes exakt hur hon haft nytta av YAM.

"Hjälpt folk som inte mått bra"

"Jag visste hur jag skulle hjälpa en kompis"

⁹ Tjejerna kom från en skola och killen från den andre.

I de övriga kommentarerna, från alla som svarat på frågan, framkom att YAM inte gett dem något, att det inte hjälpt och att de inte mindes eftersom det gått så lång tid sedan de deltog i YAM. Sistnämnda betonades främst på en av skolorna medan resterande var i fokus på den andra skolan.

"tycker inte det gett mig någonting"

"Jag kommer inte ihåg vad det handlade om, det har gått nästan 2 år!"

Övriga synpunkter

Stadsskolor

Eleverna fick som avslutningsfråga möjlighet att skriva fritt om det fanns något mer de ville säga om YAM. Ett fåtal elever på en av skolorna ansåg att YAM inte tillfört dem något. En stor majoritet av svaren på båda skolor lyfte dock fram att det är bra att YAM genomförs, både för att det finns många som behöver kunskapen och för att ämnet är viktigt. Eleverna lyfte också fram att det var kul att ha YAM samt kom med önskemål både om att prata mer om relationen till föräldrar, prata om psykisk hälsa igen i åk 9 och att utveckla *"vad man kan göra och hur man kommer på att någon mår dåligt på många sätt"*.

"Det är bra att det finns då många inte vet vad man ska göra om man mår dåligt eller om någon i närheten mår dåligt"

"Att vi i 9:an borde få ha YAM igen kanske nu i när vårterminen 2021 kommer så kan vi få ha det igen"

Tätortsskolor

På frågan om det fanns något mer de ville säga om YAM lyfte elever på båda skolorna fram dels synpunkterna att YAM inte tillfört något/varit dåligt och dels att det varit bra. På en av skolorna kommenterade elever också att YAM varit intressant och mött ett behov.

"Det var tråkigt och inte så intressant, långa pass och inget ämne som berörde mig"

"Bro det var sonkigt som fan men ändå hjälpsamt"

"Bra att ni kom hit och lärde de andra eleverna, tror absolut att vissa behövde det. Ni är välkomna tillbaka"

Uppföljningsresultat läsåret 2019/2020

Eleverna på de båda stadsskolorna deltog i YAM under vårterminen 2020. Den uppföljning som gjordes då, i samband med att YAM avslutades på respektive skola, visade sammantaget att en betydande majoritet av alla elever på båda skolor, såväl killar som tjejer, ansåg att deras kunskap ökat som följd av YAM¹⁰. Både kunskapen om psykisk hälsa, om vad man själv kan göra för att må bättre och om hur man stöttar kompisar som har det jobbigt. Det var också en majoritet av både killar och tjejer från stadsskolorna som trodde att de skulle komma att ha nytta av kunskaperna från YAM. Samma sak gällde angående andelen stadselever som svarade bra eller mycket bra på både frågan om hur de upplevde deltagandet i YAM och vad de ansåg om att skolan erbjöd YAM. Under läsåret 2019/2020 valde ingen elev från de båda stadsskolorna att identifiera sig som något annat än kille eller tjej.

Eleverna på de båda tätortsskolorna deltog i YAM under höstterminen 2019. Den uppföljning som gjordes då, i samband med att YAM avslutades på respektive skola, visade sammantaget att majoriteten av alla elever, både tjejer och killar, angav svarsalternativen dåligt/sådär när det gällde upplevelsen av att delta i YAM. Likaså skattade en majoritet av eleverna på båda skolor lågt¹¹ både gällande upplevd kunskapsökning om psykisk hälsa och om vad man kan göra själv för att må bättre. De skattade även lågt gällande synen på om man tror att man kommer att ha nytta av kunskaperna från YAM. På frågan om YAM gett ökad kunskap om hur man kan stötta kompisar som har det jobbigt så svarade en liten majoritet av killarna att det inneburit en kunskapsökning medan en stor majoritet av tjejerna angav att det inte gjort det. Fem elever från de båda tätortsskolorna valde att identifiera sig som annat än kille eller tjej. Majoriteten av dem skattade sig överlag lågt både när det gällde ökad kunskap, upplevd nytta och inställning till att delta i YAM. De var dock relativt positiva till att skolan erbjuder YAM.

Den enda frågan där samtliga killar och tjejer från både stadsskolor och tätortsskolor hade samma majoritetssvar (svaren "bra" eller "mycket bra") under läsåret 2019/2020 var på frågan om deras åsikt kring att skolan erbjuder YAM. Andelen killar och tjejer i stadsskolorna som valde dessa svarsalternativ var dock betydligt större än motsvarande andel i tätorterna.

¹⁰ Definierat som skattning fyra och fem på en femgradig skala där 1= jag har inte lärt mig någonting och 5= jag har lärt mig jättemycket.

¹¹ Definierat som skattning 1-2 på en femgradig skala där 1= jag har inte lärt mig någonting/ingen nytta av det jag lärt mig och 5= jag har lärt mig jättemycket/stor nytta av det jag lärt mig.

Bilaga: Webbenkät till elever

Uppföljning YAM åk 9

Förra läsåret deltog din klass i YAM. För att få veta om YAM leder till lärande och nytta på lång sikt så ber vi nu alla er i åk 9 på skolan att svara på de här frågorna. Dina svar är anonyma. Varmt tack för dina svar!

1. Jag är: *

- ☐ Kille
- ☐ Tjej
- ☐ Annat

2. Jag deltog i YAM när det genomfördes på skolan under hösten 2019 *

- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Jag deltog på några pass men inte alla

3. Kryssa i alla de rutor som stämmer för dig: *

- ☐ Jag känner igen tecken på om jag börjar må psykisk dåligt
- ☐ Jag vet vad jag kan göra för att må bättre om jag börjar må psykiskt dåligt
- ☐ Jag vet var jag kan vända mig för att få hjälp om jag börjar må dåligt
- ☐ Jag känner igen tecken på om någon i min närhet mår psykiskt dåligt
- ☐ Jag vet hur jag kan stötta någon i min närhet som mår psykiskt dåligt
- ☐ Jag vet vilka rutiner och aktiviteter jag behöver för att må bra

Kommentera gärna ditt svar:

Lång svarstext

4. Jag har hamnat i situationer där jag har haft nytta av YAM *

*

☐ Ja

☐ Nej

Om ja, på vilket sätt hade du nytta av YAM?

Lång svarstext

Kommentera gärna ditt svar på fråga 4:

Lång svarstext

5. Detta vill jag också säga om YAM:

Lång svarstext